

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-2-31>

Світлана ЛУК'ЯНЧУК,

orcid.org/0000-0001-6799-3666

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки та методик навчання української й іноземної мов
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

(Київ, Україна) svitlanalukianchuk@gmail.com

Марина КОМОГОРОВА,

orcid.org/0000-0002-6829-811X

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки та методик навчання української й іноземної мов
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

(Київ, Україна) mkomogorova@ukr.net

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІНШОМОВНОГО ЧИТАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛУ КАЗОК

Метою статті є розкрити методику формування навичок читання на уроках іноземної мови на основі використання матеріалу казок у початковій школі. Здійснено аналіз наукових джерел по темі дослідження та визначено вимоги до організації процесу навчання читання іноземною мовою в початковій школі (Практична спрямованість процесу навчання; Інтегрований і функціональний підхід у навчанні; Диференційований підхід у навчанні; Облік особливостей рідної мови; Комплексний підхід до формування мотивації; Доступність, посиленість та свідомість навчання).

Проаналізовано етапи роботи з казкою: Підготовча робота (здогадка за назвою казки про подальші події, повторення необхідного мовного матеріалу, ознайомлення з лексикою); Презентація казки повністю, перевірка розуміння її змісту; Активізація мовного матеріалу за допомогою завдань.

Встановлено, що перевагами казок є автентичність; інформативна насиченість; концентрація мовних засобів; емоційний вплив на тих, кого навчають. Зазначено, що використання матеріалу казок на уроках іноземної мови не лише формує навички читання учнів, їх грамотність, а й розширює світогляд, допомагає розвивати увагу, сприяє кращому осмисленню та оволодінням іноземною мовою, яка є необхідною передумовою успішного життя в сьогоденні. Вчитель має організувати роботу над казкою таким чином, щоб учень отримував задоволення від казки не лише через її сюжет, а й від розуміння цієї іноземної мови, якою написана казка. Не менш важливою перевагою використання казки на уроці іноземної мови є сила враження та емоційного впливу на молодших школярів. Через це велика увага має спрямовуватись на формування в молодшого школяра особистісного відношення до прочитаного, почутого.

Зроблено висновок, що використання казок на уроках англійської мови сприяє не лише кращому формуванню навичок читання іноземною мовою учнів початкової школи, а й формує, їх грамотність, розширює світогляд, допомагає розвивати увагу, сприяє кращому осмисленню та оволодінням іноземною мовою, яка є необхідною передумовою успішного життя в сьогоденні.

Ключові слова: методика, вимоги до навчання читання, іншомовне мовлення, навчання іноземної мови, молодші школярі.

Svitlana LUKIANCHUK,

orcid.org/0000-0001-6799-3666

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Pedagogy and Methods of Teaching Ukrainian

and Foreign Languages

National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine) svitlanalukianchuk@gmail.com

Maryna KOMOGOROVA,

orcid.org/0000-0002-6829-811X

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Pedagogy and Methods of Teaching Ukrainian

and Foreign Languages

National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine) mkomogorova@ukr.net

METHODS OF FORMING THE SKILLS OF FOREIGN LANGUAGE READING OF SCHOOL STUDENTS BASED ON THE USE OF FAIRY TALE MATERIAL

The purpose of the article is to reveal the method of revealing the method of forming reading skills in foreign language lessons based on the use of fairy tale material in primary school. The analysis of scientific sources on the research topic and the requirements for the organization of the process of learning to read in a foreign language in primary

school (Practical orientation of the learning process; Integrated and functional approach to learning; Differentiated approach to learning; Accounting for native language; Comprehensive approach to motivation; Accessibility, ability and consciousness of learning).

The stages of work with a fairy tale are analyzed: Preparatory work (guessing the name of a fairy tale about further events, repetition of necessary language material, acquaintance with vocabulary); Presentation of a fairy tale completely, check of understanding of its maintenance; Activation of language material by means of tasks.

It is established that the advantages of fairy tales are authenticity; informative saturation; concentration of language means; emotional impact on those being taught. It is noted that the use of fairy tales in foreign language lessons not only forms students' reading skills, literacy, but also expands the worldview, helps to develop imagination, attention, promotes better comprehension and mastery of a foreign language, which is a necessary prerequisite for successful life today. The teacher should organize the work on the fairy tale in such a way that the student enjoys the fairy tale not only because of its plot, but also because of the understanding of this foreign language in which the fairy tale is written. An equally important advantage of using a fairy tale in a foreign language lesson is the power of impression and emotional impact on younger students. Because of this, much attention should be paid to the formation of a junior student's personal attitude to what is read and heard.

It is concluded that the use of fairy tales in English lessons contributes not only to better formation of foreign language reading skills of primary school students, but also forms their literacy, expands worldview, helps to develop imagination, attention, promotes better comprehension and mastery of a foreign language. a prerequisite for a successful life today.

Key words: *methodology, requirements for reading instruction, foreign language speech, foreign language teaching, junior schoolchildren.*

Постановка проблеми. Одне з найголовніших завдань, яке стоїть перед вчителем іноземної мови у початковій школі – навчити читати та розуміти прочитане іноземною мовою, оскільки є не лише метою, а й засобом навчання. Для того, аби сформувати вміння читати іноземною мовою в учнів початкової школи, велике значення має характер текстів: їх зміст, інформативність, цікава фабула і т.д. Мотивація читацької діяльності молодших школярів залежить, перш за все, від якості текстового матеріалу. За змістом тексту визначається ставлення учнів до читання і можливість або ж неможливість розв'язання тих освітніх і виховних завдань, які ставляться перед навчальним предметом іноземна мова. Тому, казки не лише зручні для опрацювання матеріалу, для роботи, тому що в них динамічно розвивається сюжет, який зацікавлює всіх молодших школярів та досить часто можна спостерігати типовий для фольклору композиційний прийом повтору. А в той же час вони є цікавим засобом навчання який зацікавить кожного учня, викличе в нього інтерес та мотивацію до навчання. Використання казок на уроці іноземної мови є одним з найбільш ефективних прийомів навчання. Майже всі вчителі початкової школи, які викладають іноземну мову та працюють з молодшими школярами на різних етапах навчання, використовують цей відомий прийом навчання та відводять йому доволі велике місце.

Аналіз досліджень. Аналіз наукової літератури засвідчив, що цій проблемі присвячено значну кількість досліджень. Зокрема, Никитенко З. М. працювала над технікою читання учнів іноземною мовою. Але системний підхід у використанні інтерактивних технологій саме на уроках іноземної мови потребує додаткового вивчення.

Тож, **метою статті** є розкрити методику формування навичок читання на уроках іноземної

мови на основі використання матеріалу казок у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Читання – це набір навичок, що передбачає осмислення та виведення значення із друкованого слова. Для того, щоб читати, ми повинні вміти декодувати (озвучувати) надруковані слова, а також розуміти прочитане. Наприклад, якщо дитина збирається навчитися розшифровувати букви, вона повинна розуміти, що представляють різні письмові символи. Метою читання є розуміння. Деякі прирівнюють декодування до читання і все це просто тому, що учень знає, як вимовляти правильно написані слова, але це не означає, що він вміє читати. Сутність читання означає читання для змісту, розуміння та розваги. Він включає навички мислення вищого порядку, що набагато складніший, ніж просто декодування конкретних слів. Навчання дітей тому, як виводити значення, а також аналізувати та синтезувати прочитане, є важливою частиною процесу читання. Ось дві основні причини, які люди читають: перша – для задоволення, а друга – для інформації.

Іншомовне читання – це вид мовленнєвої діяльності, який дає змогу відтворювати одну з форм реального спілкування іноземною мовою, а не імітувати її. Виходячи з цього, сам процес навчання читання вчитель має вибудувати так, щоб кожен з учнів сприймав його як діяльність, яка має практичне значення.

У структурі читання як окремого виду діяльності можна виділити:

- Мотив – спілкування (комунікування) за допомогою друкованого тексту (слова);
- Ціль – отримати певну інформацію по тому питанню, яке цікаве читачеві;
- Умова – оволодіння графічною системою мови та прийомами вилучення інформації;

Результат – розуміння чи вилучення інформації із прочитаного з різним ступенем точності та глибини (Асєєв, 1996: 132-145).

Психологія трактує поняття «читання» як рецептивну форму мовленнєвого спілкування і читання складається із двох процесів, які взаємопов'язані між собою: техніка читання тексту та його розуміння. Тому читання розглядається як процес сприйняття та переробки викладеної в тексті інформації. З. І. Кличникова техніку читання розуміє як швидкість і точність встановлення буквено-звукових відповідностей, чітке застосування правил читання, володіння синтагматичним членуванням речення, здатність прогнозувати мовний матеріал, правильне вимовляння й інтонування того, що читається, під постійним контролем розуміння (Мартинова, 2007: 51).

У Новому словнику методичних термінів і понять читання – навички й уміння читання, що забезпечують перцептивну переробку письмового тексту, перекодування зорових сигналів у смислові одиниці, тобто сприймання графічних знаків і співвіднесення їх із певними значеннями (Склярєнко, 1996: 96).

Отже, можна дійти висновку, що у читанні виділяють змістовий план (що розповідається в тексті, про що він), де результатом буде розуміння учнем прочитаного тексту, і процесуальний план (як саме прочитати даний текст та озвучити його), де результатом буде виступати сам процес читання.

При читанні іншомовних текстів в учнів розвиваються мислення, їм краще усвідомлюються особливості системи іноземної мови і глибше розуміються особливості рідної. Та інформація, яку отримує учень у процесі читання іншомовного тексту, формує його світогляд, допомагає йому збагатити свої знання про культуру, історію, побут країни, мову якої вивчає молодший школяр. Тому можна сказати так, що читцем здійснюється велика розумова робота для того, аби, насамперед, збагатити свої знання, розвинути самостійність у подоланні смислових та мовних труднощів, розвинути інтерес до іноземної мови та бажання нею оволодіти.

Існують певні вимоги до організації процесу навчання читання іноземною мовою в початковій школі. Серед них наступні:

- Практична спрямованість процесу навчання

Згідно цієї вимоги формулюються конкретні комунікативно-мотивовані завдання й запитання, для того, аби практичні завдання чи проблеми були вирішені. Саме тоді учні не лише освоюють нові знання та навички, а й будуть орієнтуватися у змісті прочитаного та розуміти сенс.

- Інтегрований і функціональний підхід у навчанні

Ця вимога передбачає, що урок навчання читання іноземною мовою має бути побудований таким чином, щоб діти читали тексти, які містять мовний матеріал, який вони засвоїли вже на мовленні (усне випередження). На етапі вивчення алфавіту, коли учні знайомляться з новими літерами, буквосполученнями, правилами читання, паралельно проводиться відповідність з послідовністю введення нових лексичних одиниць і мовних зразків в усному мовленні.

- Диференційований підхід в навчанні

Тут вчитель враховує вікові та психологічні особливості учнів, їх індивідуальні стилі пізнавальної діяльності під час викладу нового матеріалу, повідомленні нових знань та формування вмій і навичок.

Це вказує на те, що вчитель має використовувати аналітичні та синтетичні вправи, шукати завдання диференційовані за рівнем складності, адже всі учні різні, у кожного учня свої індивідуальні здібності - хтось навчається краще, а хтось гірше, і тому й завдання мають відповідати рівню навчальних можливостей кожного з учнів. Окрім цього, учителю необхідно обирати адекватні прийоми роботи з навчання читання вголос або ж подумки.

- Облік особливостей рідної мови

Вимагається використання позитивного перенесення навичок читання, які формуються або ж вже сформовані рідною мовою та максимальне зниження інтерферуючого впливу навичок читання рідної мови, який пов'язаний з особливостями російської мови, шляхом його роз'яснення, пояснення, зіставлення, а також постійним тренуванням в читанні (на практиці).

- Комплексний підхід до формування мотивації

Необхідно, аби кожен учень був змотивованим. Ця мотивація може з'явитися за допомогою майстерності вчителя, який зможе викликати в учня бажання вчитися та змотивувати його до вивчення іноземної мови. Аби ця мотивація з'явилася, необхідно, перш за все, на уроках велику увагу приділяти саме ігровим видам завдань, а також таким, які спрямовують учнів на дії у певних проблемних ситуаціях комунікативного характеру. За допомогою даних видів роботи учні будуть зацікавлені у вивченні іноземної мови, вони з радістю виконуватимуть завдання та це сприятиме кращому засвоєнню знань. Також мають використовуватись різні види наочності, які стимулюватимуть учня осмислити новий матеріал. Окрім цього, мають створюватись асоціативні зв'язки,

опори, які сприятимуть кращому засвоєнню правил читання, графічних образів слів інтонаційних моделей фраз.

- Доступність, посиленість та свідомість навчання

Весь підібраний учителем матеріал має відповісти віковим особливостям учнів, аби цей матеріал був доступним для них, зрозумілим, не викликав у них труднощів.

Саме казка відповідає цим вимогам і може значно полегшити процес навчання читання. Казка на уроці англійської мови може реалізувати розвиваючу і виховну функцію, а також може використовуватись не лише в якості матеріалу для читання чи аудіювання, а також може бути матеріалом, за допомогою якого формуються мовні навички, використання різноманітних моделей побудови речень в досить цікавій формі при читанні казок іноземною мовою (це розвиває граматичні навички дітей) та введення нових ритміко-інтонаційних моделей, звуків, сполучень (це розвиває фонетичні навички учнів).

Крім цього, іншомовні тексти для читання виконують безліч функцій, які сприяють успішному оволодінню нею.

Найголовнішими серед них є: збагачення, а також розширення знань та досвіду учнів у різних сферах людського життя; тренування з метою засвоєння лексико-граматичного матеріалу та використанні певного мовного матеріалу у відповідях на запитання вчителя, у процесі вільного переказу змісту; розвиток усного мовлення учнів на основі прочитаного тексту: переказ тексту своїми словами, драматизація окремих епізодів, придумування продовження фабули тексту або іншого початку, бесіда за окремими проблемами які розкриваються в тексті, тощо; розвиток смислового сприйняття тексту – його розуміння (Варзацька, 2016: 3-5). Такі типи завдань спрямовують на перевірку вчителем того, чи розуміють учні текст який прочитали, його окремі епізоди, чи вміють вони знаходити різноманітні смислові та формальні елементи, які допомагають їм краще зрозуміти даний текст, виконати певні вправи, за допомогою яких переборюються труднощі, які можуть виникнути під час розуміння учнями тексту.

Для формування ключових компетентностей у читанні на уроках використовуються автентичні, напівавтентичні та укладені (навчальні) тексти. Автентичними текстами є: пісні, казки, вірші, загадки, драматичні твори, новели, сценарії, п'єси, комікси, розповіді, інтерв'ю, газетні статті, науково-популярні статті, короткі репортажі, факси, реклами, розклади, білети, повідомлення, програми передач, короткі біографії, листи, телеграми, телефонні розмови, рецепти, інструкції (Oxford, R. L. *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*, 1989: 342).

Робота над казкою складається в декілька етапів:

Етап 1. Підготовча робота (здогадка за назвою казки про подальші події, повторення необхідного мовного матеріалу, ознайомлення з лексикою;

Етап 2. Презентація казки повністю, перевірка розуміння її змісту;

Етап 3. Активізація мовного матеріалу за допомогою завдань. (Горлова, 2010: 248)

На першому етапі проводиться бесіда з актуалізації знань учнів казки української версії, що запропонована дітям. Учитель пропонує останнім набір картинок, які відповідають тематиці обраної казки. Після того, як школярі здогадалися про яку казку йде мова, учитель має змогу поставити ряд таких запитань: *Do you know this tale? What is this tale about? What characters are in this tale? How many characters are in this fairy tale? Do you like this fairy tale? Why?*

Наступним завданням на вказаному етапі – виконання вправ на ознайомлення учнів з незнайомою для них лексикою.

Найперша із вправ на цьому етапі – «Пам'ятка» – сприяла ознайомленню учнів із новими, незнайомими для них словами. Суть її полягала в тому, що у кожного на парті лежали роздруковані картки з незнайомими словами (пам'ятки). Учні спочатку мали продивитись всі слова, а потім разом з учителем прочитати їх, транскрипцію цих слів та їх переклад. Ці пам'ятки залишались учням як допоміжний матеріал під час подальшого читання казки, а також на дошці була створена така ж, але вже в більшому форматі пам'ятка.

Наступна вправа на першому етапі має на меті таки повторити буквосполучення, їх складні випадки, з якими учні можуть зустрічатися під час читання казки. Дану вправу можна виконувати у різних варіантах. Наприклад, а) вчитель на екран чи дошці записує заздалегідь речення, в яких зустрічаються ті буквосполучення, з якими в учнів можуть виникати складнощі в ході читання. Завдання учнів полягає в тому, щоб знайти і підкреслити таке буквосполучення; б) кожен учень (або група (чи пара) учнів отримує текст обраної вчителем казки). Завдання учнів полягає в тому, щоб знайти і зафарбувати таке буквосполучення, а потім прочитати все слово, у якому вони знайшли буквосполучення. Арсенал вправ для роботи над новою лексикою казки досить великий і залежить від вікової категорії учнів та рівня їх підготовки. Тож, вчитель з власного досвіду може підібрати самостійно не лише запропоновані вправи, а й значно їх розширити, щоб зацікавити учнів та мотивувати їх.

Мета другого етапу – розуміння змісту прочитаного. Наведемо приклади вправ, які можна використовувати на вказаному етапі: зафарбувати різні частини мови різним кольором, обвести часові форми різними геометричними фігурами тощо.

Читання казки має відбуватися в ігровій формі. Ми пропонуємо гру «Листочок». Суть цієї гри полягає в тому, що до кого на парту впав листочок із записаною на ній казкою – той учень і повинен читати, тому всі повинні слідкувати, адже ніхто з них не знає до кого листочок упаде наступним.

Наступним етапом є активізація мовного матеріалу. На цьому етапі нами було використано завдання для перевірки засвоєння знань учнями. Учні поділились на 2 команди, кожна з яких отримала завдання. У кожній команді на столі лежала розрізана казка (по реченнях). Їх завданням було відновити правильну послідовність подій твору та скласти ці речення так, щоб отримати прочитану напередодні казку. Аби виконати дане завдання учні, звісно ж таки, спочатку мали прочитати речення, які лежали у них на парті, а потім вже відновлювати хронологію подій. Всі учні були задіяні в обговоренні та виконанні даного завдання, і лише один лідер, якого напередодні обрала команда, виступав у ролі доповідача на захист виконаного ними завдання.

Ще одним завданням на даному етапі ми обрали гру «Знайди хвіст», метою якої є перевірка прочитаного тексту та його розуміння. На дошці було записано половинки речень у дві колонки

(1 колонка – це початок, а 2 колонка – кінець). Завданням учнів було з'єднати частини речення по змісту, тобто віднайти початок і кінець кожного речення.

Творче завдання, яке задається учням додому, полягає в намалюванні казки та стислому переказі її англійською мовою. На допомогу учням рекомендується мати пам'ятки, які вони отримали ще на початковому етапі, коли ознайомились з незнайомими їм словами. Переказ тексту варто перевіряти на наступному уроці.

І заключним етапом роботи над казкою – її інсценізація, де кожному учню відводиться певна роль одного із персонажів. Кожен з учнів отримує свої слова для опрацювання їх вдома та подальшої інсценізації цієї казки на наступному уроці англійської мови.

Висновки. Тож, казка є засобом активізації емоційної та інтелектуальної сфери діяльності людини. Вона допомагає зробити урок більш цікавим та більш ефективним у вивченні певної теми. Вправи, які використовуються після читання казки, розраховані на закріплення і розширення матеріалу. Заключним серед завдань має бути мовна діяльність молодших школярів у ході рольової гри. Саме тому необхідно аби кожен учень максимально добре розумівся на казці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирования личности. М.: Мысль, 1996. С. 132-145
2. Бігич О. Б. Ігрові вправи для навчання техніки читання та письма першокласників з використанням ілюстрованої наочності. Іноземні мови. 1998. № 4. С. 48-49.
3. Варзацька Л. Навчання учнів початкової школи техніки читання англійською мовою з використанням скоромовок. Іноземні мови. 2016. № 5. С. 3-5.
4. Горлова Н. А. Личностно-деятельностный метод обучения иностранным языкам дошкольников, младших школьников и подростков. Теоретические основы. М.: МГПУ, 2010, 248 с.
5. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: 13.00.09 – теорія навчання. Київ, 2007. 51 с.
6. Скляренко Н.К. Сучасна технологія навчання іншомовного матеріалу в середніх навчальних закладах. Київ, 1996. 96 с.
7. Oxford, R. L. Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know / R. L. Oxford. – NY: Newbury House, 1989. 342 p.

REFERENCES

1. Aseeva V. Motyvasia povedinku i formyvannia osobustosti. [Behavioral motivation and personality formation] M., 1996. p. 132-145. [in Ukrainian].
2. Bihych O. Igrovi vpravu dliz navchannia tehniky chutannia ta puzma pershoklasnikiv z vukorystanniam illyistrovanoi naochnosti [Game exercises for teaching reading and writing techniques to first graders using illustrated visualization] Inozemni movy. 1998. № 4. p. 48-49. [in Ukrainian].
3. Verzatska L. Navchavvia ychniv pochatkovoї shkoly tehniky chutannia angliiskoy movoїy z vukorustanniam skoromovok [Teaching elementary school students the technique of reading in English using tongue twisters]. Inozemni movy. 2016. № 5. p. 3-5. [in Ukrainian].
4. Horlova N. Lichnostno-dietelnostnoy metod obychnia inostrannym yazykam doshkolniko, mladshyh shkolnikov I podrostkov [Personal-activity method of teaching foreign languages to preschoolers, junior schoolchildren and adolescents.]. Teoreticheskie osnovy. M.: MGPU, 2010. 248 p. [in Russian].
5. Martynova R. Tsilisna zagalnodydaktuchna model zmisty navchannia inozemnuh mov [Comprehensive general didactic model of the content of foreign language learning]. K., 2007. 51 p. [in Ukrainian].
6. Skliarenko N. Sychasna tehnologia navchannia inshomovnoho materialy v serednih navchalnyh zakladah [Modern technology of teaching foreign language material in secondary schools]. Kyiv, 1996. 96 p. [in Ukrainian].
7. Oxford, R. L. Language Learning Strategies : What Every Teacher Should Know / R. L. Oxford. – NY: Newbury House, 1989. 342 p.